

*Дарина Сушанин,
студентка 4 курсу
факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СУЧАСНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН УКРАЇНИ З НАТО

У статті висвітлено актуальні аспекти співробітництва України з НАТО. Доведено, що зазначене співробітництво має важливе значення для забезпечення національної безпеки нашої країни, сприяє поглибленню демократичних реформ.

Ключові слова: *НАТО, країни-члени, Альянс, комісія Україна-НАТО.*

The article highlights the actual aspects of Ukraine's cooperation with NATO. It is proved that the said cooperation is important for ensuring the national security of our country, promotes deepening of democratic reforms.

Key words: *NATO, member states, Alliance, Ukraine-NATO Commission.*

Співробітництво України й НАТО має важливе значення для забезпечення національної безпеки й оборони нашої держави, особливо в умовах сучасної ситуації на Сході України. Посилення цього співробітництва є актуальним для нашої держави сьогодні.

Мета статті – обґрунтувати актуальність взаємовідносин України з НАТО на сучасному етапі. Охарактеризувати щорічні плани співробітництва України з НАТО на період до 2017 року.

Виклад основного матеріалу. **Організація Північноатлантичного договору**, також **Північноатлантичний альянс** або **НАТО** — міжнародна міждержавна організація, військово-політичний союз 29 держав Північної Америки і Європи, які прагнуть досягти мети Північноатлантичного договору, підписаного у Вашингтоні 4 квітня 1949 року.

Безпека у нашому повсякденному житті є ключем до нашого благополуччя. Тому метою НАТО є гарантувати свободу та безпеку своїх членів через політичні та військові засоби.

НАТО пропагує демократичні цінності та дає можливість членам консультуватися та співпрацювати з питань оборони і безпеки для вирішення проблем, зміцнення довіри і, у довгостроковій перспективі, запобігання конфліктам.

НАТО прагне до мирного врегулювання суперечок. Якщо дипломатичні зусилля зазнають невдачі, Альянс має військову силу для здійснення операцій з врегулювання кризи. Вони виконуються в рамках статті про колективну оборону договору про заснування НАТО - статті 5 Вашингтонського договору або під мандатом Організації Об'єднаних Націй окремо або у співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями. Найважливішими гравцями Організації Північноатлантичного договору є самі країни-члени. Членство в НАТО є відкритим для "будь-якої іншої європейської держави, здатної дотримуватися принципів цього Договору та сприяти безпеці Північноатлантичного регіону".

НАТО має План дій щодо членства, який допомагає претендентам готуватися до членства та відповідати ключовим вимогам, надаючи практичні поради та цільову допомогу.

НАТО є Альянсом, який складається з 29 незалежних країн-членів. Перші 12 держав, що підписали Північноатлантичний договір 4 квітня 1949 р., стали країнами-засновниками НАТО: Бельгія, Велика Британія, Данія, Канада, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, США, Франція [2].

Рішення НАТО є вираженням колективної волі всіх 29 країн-членів, оскільки вони приймаються консенсусом.

Що стосується саме **відносини НАТО з Україною**, то незалежна та суверенна країна, яка твердо налаштована на демократію та верховенство права, є запорукою євроатлантичної безпеки. Відносини між НАТО та

Україною сягають початку 1990-х років і з того часу стали одними з найважливіших партнерських відносин з НАТО. З 2014 року, після початку російсько-українського конфлікту, співпраця була посилена у критичних областях.

Основні моменти

- Діалог та співпраця розпочалися після закінчення "холодної війни", коли незалежна Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва (1991 р.) та програми "Партнерство заради миру" (1994).
- Відносини зміцнювались під час підписання Хартії 1997 року про особливе партнерство, яка заснувала Комісію Україна-НАТО для подальшого співробітництва.
- Декларація 2009 року щодо доповнення Хартії НАТО-Україна за допомогою щорічної Національної програми України підкріплює зусилля України щодо проведення реформ, спрямованих на реалізацію євроатлантичних стандартів.
- З часом співробітництво поглиблюється і є взаємовигідним, якщо Україна активно сприятиме операціям та місіям під проводом НАТО.
- Пріоритет надається підтримці всеохоплюючих реформ сектору безпеки та оборони, що є життєво важливим для демократичного розвитку України та зміцнення її здатності до самозахисту.
- У відповідь на російсько-український конфлікт НАТО підсилила свою підтримку розвитку можливостей та розбудови потенціалу в Україні.

Основні сфери співпраці:

Консультації та співробітництво між НАТО та Україною охоплюють широке коло питань, включаючи операції з підтримання миру, реформу сектору оборони та безпеки, військове співробітництво, озброєння, планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, науку та навколишнє середовище та громадянську дипломатію. Співпраця у багатьох сферах інтенсифікується, щоб зміцнити здатність України забезпечувати

власну безпеку через конфлікт з Росією та її зусилля щодо здійснення широкомасштабних реформ.

Операції з підтримки миру

Україна давно є активним учасником євроатлантичної безпеки шляхом розгортання військ, які працюють з миротворцями з НАТО та інших країн-партнерів. Незважаючи на російсько-український конфлікт, Україна продовжує сприяти операціям та місіям під проводом НАТО.

Україна також є першою країною-партнером, яка брала участь у Силах реагування НАТО (СРН). У 2015 та 2016 роках Україна забезпечила стратегічні авіап перевезення, військово-морські сили і медичні можливості. Нині Україна сприяє розвитку стратегічних авіап перевезень.

Реформа сектору оборони та безпеки

Співпраця України з НАТО у сфері реформування сфери оборони та безпеки має вирішальне значення для постійної трансформації ситуації в галузі безпеки України та залишається невід'ємною частиною її демократичного переходу.

Завдяки Комплексному пакету допомоги для України, схваленому Комісією Україна-НАТО на саміті НАТО у Варшаві в 2016 році, НАТО зобов'язалася підтримати мету України щодо здійснення реформ у сфері безпеки та оборони відповідно до стандартів НАТО шляхом надання консультацій стратегічного рівня, а також 40 спеціальних заходів підтримки.

Ключовою загальною метою співпраці у цій сфері є зміцнення демократичного та цивільного контролю над Збройними Силами та інституціями безпеки України. Союзники сприяють перетворенню інституцій оборони та безпеки України на сучасні та ефективні організації під цивільним та демократичним контролем, здатні забезпечити надійне стримування агресії та захисту від воєнних загроз. НАТО допомагає Україні у модернізації своєї структури Збройних Сил, механізмів командування та управління, реформування її логістичної системи, оборонних спроможностей, планів та

процедур. НАТО також надає спеціальну допомогу для зміцнення належного врядування та боротьби з корупцією.

Трастові фонди, що сприяють реформуванню сектору безпеки та оборони і розвитку можливостей

На саміті в Уельсі в 2014 році Альянс вирішив запуснути суттєві нові програми, спрямовані на посилення допомоги НАТО щодо розвитку можливостей та сталого розвитку потенціалу в секторі безпеки та оборони України. Створено шість цільових фондів, механізм яких дозволяє окремим країнам-членам та країнам-партнерам на добровільній основі надавати фінансову підтримку конкретних проектів. Згодом усі союзники зробили свій внесок у розвиток цих цільових фондів в той чи інший спосіб. Вони включають:

Цільовий фонд з командування, управління, зв'язку та комп'ютерів (С4)

Цільовий фонд С4 допомагає Україні реорганізувати та модернізувати свої структури та потенціал С4, полегшує їх взаємосумісність з НАТО для сприяння вчинкам та операціям під проводом НАТО та посилює здатність України забезпечувати власну оборону та безпеку.

Військове співробітництво

Допомога Україні в реалізації цілей оборонної реформи є також основним напрямом співпраці між військовими та військовослужбовцями, що доповнює роботу, що проводиться спільною робочою групою з питань оборонної реформи та процесу планування та огляду.

Іншою важливою метою є розвиток оперативних можливостей та оперативної сумісності з силами НАТО завдяки широкому спектру заходів та військових навчань. Ці вправи дозволяють військовослужбовцям отримати практичний досвід роботи з військами країн НАТО та інших партнерів. Україна є частиною Ініціативи сумісності партнерства, започаткованої на саміті в Уельсі 2014 року, метою якої є підтримання рівнів взаємосумісності, розроблених міжнародними силами, які працюють у Міжнародних силах сприяння безпеці в Афганістані (2003-2014 роки).

Оборонне технічне співробітництво

Технічне співробітництво в галузі оборони спрямоване на посилення взаємосумісності українських внесків у міжнародні операції з силами держав НАТО.

Співпраця в цій сфері почалася з вступу України до Партнерства заради миру та, зокрема, їх участі у низці груп, які проводяться під егідою Конференції національних директорів з питань озброєнь - головного органу НАТО, який відповідає за просування співробітництва між Альянсом та партнерами в галузі озброєнь. Конференція національних директорів визначає можливості співробітництва між народами в галузі розвитку можливостей, процесів закупівлі оборонного обладнання та розробки технічних стандартів.

Планування на випадок надзвичайних ситуацій

Планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру (КЕП) залишається важливим чинником співпраці НАТО з Україною. НАТО та Україна розробили практичне співробітництво у сфері КЕП та готовності до стихійних лих з моменту підписання меморандуму про взаєморозуміння в 1997 році. У 2017 році Спільна група Україна-НАТО з КЕП відзначає 20 років свого створення. Група складається з представників штабу НАТО та Державної служби надзвичайних ситуацій України, яка щорічно збирається для нагляду за співпрацею у цій сфері.

Програма "Наука заради миру та безпеки"

Активна взаємодія між Україною та Програмою розпочалась у 1991 році. Спільна робоча група з наукового та екологічного співробітництва здійснює нагляд за співпрацею у цій сфері. У квітні 2014 року, у відповідь на кризу в Україні, ще більше посилилась практична співпраця з Україною у галузі цивільної науки та технологій, пов'язаних з безпекою.

Громадська інформація / стратегічні комунікації

Важливо, щоб українська адміністрація та Альянс інформували своїх громадян про відносини між Україною та НАТО і про переваги співпраці з точки зору програми реформ в країні. Союзники співпрацюють з

національними органами влади України з метою підвищення обізнаності про те, що сьогодні є НАТО, та роз'яснення відносин Україна-НАТО.

Центр інформації та документації НАТО, що базується в Києві, є головним інформаційним центром НАТО, який організовує семінари, круглі столи та інші комунікаційні проекти, а також координує візити представників НАТО до України та представників українського громадянського суспільства до штаб-квартири НАТО в Бельгії [5].

НАТО та російсько-український конфлікт

З самого початку російсько-українського конфлікту НАТО зайняло тверду позицію щодо підтримки суверенітету та територіальної цілісності України у межах своїх міжнародно визнаних кордонів. Альянс негайно засудив – і з тих пір неодноразово заявляв, що вони не визнають незаконну російську "анексію" Криму в березні 2014 року. Вони також засудили дестабілізацією Росією Східної України, викликану її військовим втручанням та підтримкою бойовиків. Альянс вирішив призупинити практичне цивільне та військове співробітництво з Росією, залишаючи політичні та військові канали комунікації відкритими. З тих пір послы країн-членів Альянсу дотримуються твердої позиції НАТО щодо територіальної цілісності та суверенітету України на засіданнях Ради НАТО-Росія.

НАТО рішуче підтримало врегулювання конфлікту на Сході України дипломатичними засобами. Підтримано також Мінські угоди та прийняття Пакету заходів щодо їх імплементації у лютому 2015 року. Союзники підкреслили, що всі підписанти Мінських угод несуть відповідальність за дотримання зобов'язань, які вони підписали. Відповідальність Росії є значною, тому вона повинна припинити свідому дестабілізацію Східної України через політичну, військову та фінансову підтримку бойовиків, вивести свої сили та військову техніку з території України і повністю підтримувати політичне рішення конфлікту.

Союзники також взяли на себе зобов'язання підтримати зусилля українського уряду щодо здійснення широкомасштабних реформ для

задоволення прагнень українського народу, щоб Україна міцно закріпилася серед європейських демократій.

Паралельно з політичною підтримкою України НАТО значно активізувало свою практичну допомогу Україні. Після незаконної анексії Криму з боку Росії міністри закордонних справ країн-членів НАТО домовилися про заходи щодо посилення спроможності України забезпечити власну безпеку. Вони також вирішили продовжувати розвивати свою практичну підтримку Україні, виходячи із значного посилення існуючих програм співпраці, а також розробки нових програм.

Комісія Україна-НАТО

9 липня 1997 року в рамках саміту НАТО в Мадриді глави держав та урядів країн-членів НАТО та Президент України Л.Кучма підписали Хартію про особливе партнерство між Україною та НАТО.

Для забезпечення якнайповнішого розвитку відносин Україна-НАТО та втілення положень Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО, сторони домовилися проводити періодичні зустрічі Північноатлантичної Ради з Україною, як правило, не рідше двох разів на рік, у форматі Комісії Україна-НАТО (КУН). Відповідно засідання КУН відбуваються періодично на рівні глав держав та урядів, міністрів закордонних справ та оборони, а також послів [1].

Комісія Україна-НАТО (КУН) є органом, що приймає рішення, відповідальним за розвиток відносин між Україною та НАТО та керівництво спільною діяльністю. Вона також забезпечує форум для консультацій між союзниками та Україною з питань безпеки, що становлять спільний інтерес.

Її завдання - забезпечити належне виконання положень Хартії, оцінити розвиток НАТО і відносини з Україною, планування обстежень майбутньої діяльності та запропонувати шляхи вдосконалення або подальшого розвитку співпраці.

Усі країни-члени НАТО та Україна представлені в КУН, яка регулярно проводить зустрічі на рівні послів та військових представників, а також

періодично на рівні міністрів закордонних справ і міністрів оборони та керівників штабів, а іноді і на саміті.

Засідання вищого рівня КУН готує Політичний комітет у форматі КУН (або КПП КУН), який також є місцем постійного діалогу з політичних та безпекових питань, що становлять спільний інтерес [4].

РІЧНА НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік

З метою забезпечення виконання пріоритетних завдань співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору, на виконання рішень, прийнятих під час засідання Комісії Україна - НАТО було постановлено затвердити Річну національну програму під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік

В умовах тимчасової окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, проведення в окремих районах Донецької та Луганської областей антитерористичної операції та загальної ситуації, що склалася внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік (далі - Програма), Основні заходи у рамках Річної національної програми під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік та Орієнтовний план заходів у рамках Комісії Україна - НАТО на 2017 рік мають особливе значення для забезпечення захисту національних інтересів і безпеки України, передусім у контексті використання потенціалу та практичної допомоги НАТО та держав - членів Альянсу у підвищенні обороноздатності України для протидії агресії Російської Федерації та реформування за стандартами НАТО сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу.

Метою зазначених документів є зокрема реформування Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО та досягнення їх взаємосумісності з силами НАТО до 2020 року.

Для України особливе партнерство з НАТО є невід'ємною складовою євроінтеграційного курсу, оскільки доповнює процес внутрішньодержавних

перетворень у рамках процесу європейської інтеграції необхідними реформами оборонного та безпекового секторів, оборонно-промислового комплексу та Збройних Сил України. Це дасть змогу зробити процес інтеграції України в європейську та євроатлантичну спільноту комплексним і всеохоплюючим.

Україна розраховує на підтримку НАТО та держав - членів Альянсу в реформуванні держави та забезпечуватиме інформування на постійній основі НАТО про результати проведення реформ.

Розвиток відносин з НАТО. Забезпечення національного представництва в органах НАТО

Стратегічною метою України є курс на набуття членства в НАТО.

Виходячи з довгострокової цілі приєднання до загальноєвропейської системи безпеки, Україна поглиблюватиме співробітництво з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації.

Україна прагне до посилення політичного діалогу з НАТО з метою зміцнення довіри та підвищення взаємної обізнаності з усіх безпекових питань, що становлять спільний інтерес, у тому числі з використанням можливостей Платформи Україна - НАТО з вивчення досвіду гібридної війни. Політичний діалог і надалі розвиватиметься в рамках Комісії Україна - НАТО відповідно до Орієнтовного плану заходів у рамках Комісії Україна - НАТО на 2017 рік, а також інших механізмів, визначених у спільних документах.

Україна розвиватиме практичне співробітництво з НАТО з метою максимального залучення консультативної, практичної та матеріально-технічної підтримки НАТО для реформування національного сектору безпеки і оборони відповідно до стандартів Альянсу.

Місія України при НАТО забезпечує постійний взаємозв'язок України з Організацією Північноатлантичного договору. Збройні Сили України забезпечують проходження служби офіцерами на посадах штабних елементів партнерства військової командної структури НАТО.

Політичні та дипломатичні заходи щодо забезпечення припинення агресії Російської Федерації проти України мирним шляхом та відновлення територіальної цілісності України

Пріоритетним у 2017 році була діяльність для збереження міжнародного консенсусу у наданні підтримки Україні, продовження санкційного тиску на Російську Федерацію до припинення збройної агресії проти України та деокупації Автономної Республіки Крим, м. Севастополя і окремих районів Донецької та Луганської областей.

Особлива увага приділялася забезпеченню дальшої підтримки світовою спільнотою політики невизнання анексії Автономної Республіки Крим та необхідності посилення міжнародного моніторингу ситуації у сфері захисту прав людини на окупованому півострові. Дієвим інструментом досягнення цієї мети є збереження існуючих та запровадження нових спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) до Російської Федерації.

Висновки. Отже, співробітництво України та НАТО має важливе значення для забезпечення національної безпеки нашої держави. Поглиблення співпраці з Північноатлантичним Альянсом сприятиме проведенню демократичних реформ в Україні, а використання потенціалу та практичної допомоги держав – членів НАТО підвищить обороноздатність України для протидії агресії Російської Федерації, сприятиме реформуванню сектору безпеки й оборони та оборонно-промислового комплексу нашої держави за стандартами НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комісія Україна-НАТО [Електронний ресурс] // МЗС України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ua/ukraine-nato/commission?sv>.

2. НАТО [Електронний ресурс] // Вікіпедія — вільна енциклопедія. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E>.

3. Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/103/2017/page>.

4. NATO-Ukraine Commission [Електронний ресурс] // НАТО. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50319.htm.

5. Relations with Ukraine [Електронний ресурс] // НАТО. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm.

6. What is NATO? [Електронний ресурс] // НАТО. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>.